

Dívka v modrém plášti

Monica Hesseová

FRAGMENT

Dívka v modrém plášti

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

Monica Hesseová

Dívka v modrém plášti – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

*Pro mou sestru Paige
A její sestru Piper*

Dívka
v
modrém
plášti

Dívka v modrém plášti

Monica Hesseová

 FRAGMENT

Dlouho před tím, než Bas zemřel, jsme předstírali, že se hádáme, cí je to vina, že se do mě zamiloval. Je to tvoje vina, řekl mi. Protože jsi tak k pomilování. Řekla jsem mu, že se plete. Že házet to, že se zamiloval, na mě je čirá lenost. Vlastně je to přímo nezodpovědné.

Na ten rozhovor si vzpomínám úplně přesně. Bylo to v obývacím pokoji jeho rodičů, poslouchali jsme jejich nové rádio a přitom jsem ho zkoušela z geometrie kvůli písence, o které si ani jeden z nás nemyslel, že by byla důležitá. Americká zpěvačka Judy Garlandová zrovna zpívala „Přinutíš mě, abych se do tebe zamilovala“. Tak celá ta konverzace začala. Bas řekl, že jsem ho přinutila, aby se do mě zamiloval. Dobírala jsem si ho, protože jsem nechtěla, aby věděl, jak se mi rozbušilo srdce, když jsem uslyšela, že řekl zamiloval a tebe ve stejné větě.

Tehdy řekl, že je to moje vina a taky že mě chce políbit. A já řekla, že jestli mu to dovolím, je to jen a jen jeho vina. Potom do pokoje vešel

jeho starší bratr a oznámil nám, že si za to můžeme oba a že se mu z toho, jak nás poslouchá, zvedá žaludek.

Teprve později, cestou domů – když jsem ještě mohla chodit domů, aniž bych si musela dělat starosti s tím, jestli mě nezastaví vojáci nebo nezmeškám začátek zákazu vycházení, nebo jestli mě nezatkou – mi došlo, že jsem mu to nikdy neřekla taky. Tehdy poprvé prohlásil, že mě miluje, a já mu na to neodpověděla.

Měla jsem. Kdybych věděla, co se stane potom a co zjistím o lásce a o válce, dala bych si záležet na tom, abych mu to tehdy řekla.

Je to jen a jen moje vina.

LEDEN 1943

Jedna

Úterý

Hallo, zlato. Co to tam máš? Něco pro mě?“
Zastavím se, protože ten voják má mladou a hezkou tvář a protože se mu v hlase ozývá smích a protože bych se vsadila, že kdyby mě vzal odpoledne do kina, určitě by mě rozesmál.

To je lež.

Zastavím se, protože by se z něj mohl vyklubat dobrý kontakt, protože by mohl dokázat sehnat věci, které už jsme si sami sehnat nemohli, protože zásuvky v jeho prádelníku jsou nejspíš až po okraj nacpané čokoládovými tyčinkami a ponožkami, které nemají na palci díry.

Ani to není tak docela pravda.

Občas však celou pravdu ignoruju, protože je snadnější předstírat, že se rozhoduju racionálně. Je snadnější předstírat, že mám na výběr.

Zastavím se, protože ten voják má zelenou uniformu. To je jediný důvod, proč se zastavím. Protože jeho uniforma je zelená a to znamená, že vůbec žádný výběr nemám.

„To je na tak hezkou holku hodně balíčků.“

Jeho holandština má trochu přízvuk, ale jsem překvapená, jak dobře mluví. Někteří členové Zelené policie nemluví vůbec a jsou rozladění, když my nemluvíme plyně německy, jako bychom se měli celý život připravovat na den, kdy do naší země vtrhnou oni.

Zastavím kolo, ale nesedám. „Podle mě je to přesně ten správný počet balíčků.“

„Co v nich máš?“ Nakloní se mi přes řídítka a jednou rukou zavadí o košík připevněný vpředu.

„Nechtěl byste se podívat? Rozbalit si *všechny* moje balíčky?“ Zahihňám se a sklopím řasy, aby na mně neviděl, jak často tu průpovídku používám. Stojím tak, aby se mi šaty vykasaly nad koleno a voják si toho všimnul. Jsou námořnicky modré, už trochu těsnější, než by měly být, s roztřepeným lemem a několik let staré, koupené ještě před válkou. Trochu se zavrtím a lem vyjede ještě výš, už je v polovině mého stehna s husí kůží.

Celé to setkání by bylo mnohem horší, kdyby byl starší, kdyby měl vrásky, skvrnité zuby nebo povislé břicho. Bylo by to horší, ale flirtovala bych tak jako tak. Už jsem to udělala tucetkrát předtím.

Nakloní se blíž. Za zády má Herengracht, zakalený a páchnoucí rybinou, a já bych ho do toho kanálu mohla klidně strčit, a než by se vyškrábal ven, byla bych na svém mizerném kole z druhé ruky už na půl cesty domů. Je to hra, kterou se bavím pokaždé, když mě zastaví Zelená policie. *Jak bych tě mohla potrestat a jak daleko bych se dostala, než by mě chytili?*

„Tohle je knížka, kterou vezu domů matce.“ Ukážu na první v pa-

píru zabalený balíček. „A tohle jsou brambory k večeři. A tohle je svetr, který jsem zrovna vyzvedla u švadleny.“

„*Hoe heet je?*“ ptá se. Chce vědět, jak se jmenuju, a zeptal se neformálně, tyká mi jako sebevědomý kluk, který se baví s holkou s předkusem někde na večírku, a to je dobrá zpráva, protože to, že má zájem o mě, mě těší mnohem víc, než kdyby ho zajímaly ty balíčky u mě v košíku.

„Hanneke Bakkerová.“ Lhala bych, ale teď, když u sebe všichni povinně nosíme identifikační doklady, to nemá smysl. „Jak se jmenujete vy, vojáku?“

Jakmile mu řeknu *vojáku*, nadme se mu hrud'. Ti mladí jsou pořád ještě zamilovaní do svojí uniformy. Když se pohne, všimnu si, že se mu u krku něco zlatě zablesklo. „A co to máte v tom medailonu?“ zeptám se.

Jeho úsměv trochu pohasne a ruka mu vyletí k přívěsku, který se mu teď pohupuje těsně pod límcem. Ten medailon je ze zlata, ve tvaru srdce, nejspíš s fotografií mladé Němky s tvářemi jako jablíčka, jež mu slíbila, že mu doma v Berlíně zůstane věrná. Ptát se na něj byl trochu risk, ale takový, který mi vyjde pokaždé, pokud se zrovna nemýlím.

„Je to fotografie vaší matky? Musí vás *opravdu moc* milovat, když vám dala tak pěkný přívěsek.“

Tvář mu polije růžový ruměncem a schová si řetízek zpátky pod naskrobený límec.

„Tak vaší sestry?“ naléhám. „Vašeho malého pejska?“ Není lehké udržet hovor na tom správném stupni naivity. Moje slova v sobě musí mít dost nevinnosti na to, aby neměl záminku se na mě rozzlobit, ale dost ostrosti na to, aby se mě radši zbavil, než mě tu dál držel a vyslychal mě

kvůli tomu, co vezu. „Ještě jsem vás tu neviděla,“ řeknu. „Máte na téhle ulici stanoviště každý den?“

„Na bláhové holčičky, jako jsi ty, nemám čas. Jeď domů, Hanneke.“

Jak šlapu dál, řídítka se mi třesou jen malinko. O těch balíčcích jsem mu z větší části říkala pravdu. V prvních třech opravdu je kniha, svetr a pár brambor. Ale pod těmi bramborami leží párky za čtyři kupony, které jsem koupila na potravinové lístky nějakého mrtvého muže, a pod těmi zase cigarety a alkohol, koupené za peníze, které mi můj šéf, pan Kreuk, dnes ráno dal přesně pro ten účel. Nic z toho mi nepatří.

Většina lidí by řekla, že obchoduju na černém trhu, v pokoutní ilegální směnárně zboží. Já se vidím spíš jako sháněčka. Sháním brambory, extra maso a sádlo. Ze začátku jsem dokázala sehnat i cukr a čokoládu, ale ty jsou poslední dobou stále nedostupnější a podaří se mi je najít jen občas. Seženu čaj. Seženu slaninu. Díky mně zůstávají amsterdamská boháči pěkně při těle. Sháním věci, bez nichž bychom se teď museli obejít, kdybychom nevěděli, kde je hledat.

Moje poslední otázka na toho vojáka, jestli je tahle ulice jeho nové stanoviště – přála bych si, aby mi na ni býval odpověděl. Protože jestli tam na rohu teď bude každý den, měla bych buď zauvažovat o tom, že bych se s ním spřátelila, nebo změnit trasu.

Moje první zastávka dnes dopoledne bude u slečny Akkermanové, která bydlí s prarodiči v jedné z těch starých budov u muzeí. Pro slečnu Akkermanovou jsou ty krémy a rtěnka. Minulý týden to byl parfém. Je jednou z mála žen v mém okolí, které se o tyto věci pořád ještě tolik starají, ale jednou mi řekla, že doufá, že ji její přítel požádá o ruku do jejich příštích narozenin, a lidé utrácejí peníze i z divnějších důvodů.

Dveře otevře s mokkými vlasy natočenými na sponkách. Nejspíš má dnes večer schůzku s Theem.

„Hanneke! Pojď dál, dojdou si pro peněženku.“ Vždycky si najde záminku k tomu, aby mě pozvala dovnitř. Myslím, že se tu přes den nudí, sama s prarodiči, kteří mluví příliš nahlas a jsou cítit po zelí.

Vnitřek domu je nevětraný a tmavý. Za dveřmi do kuchyně sedí dědeček slečna Akkermanové u snídaně. „Kdo to je?“ volá.

„Dodávka, dědo,“ zavolá slečna Akkermanová přes rameno.

„Kdože?“

„Je to pro mě.“ Obrátí se zpátky ke mně a ztiší hlas. „Hanneke, musíš mi pomoci. Theo sem dnes přijde, aby se prarodičů zeptal, jestli bych se mohla přestěhovat k němu do bytu. Potřebuju vymyslet, co si vzít na sebe. Zůstaň tu, ukážu ti svoje možnosti.“

Nedokážu si představit šaty, které by její prarodiče přiměly přistoupit na to, aby bydlela s přítelem před svatbou, i když vím, že by to nebylo poprvé, kdy tahle válka přiměla mladý pár vzepřít se tradici.

Když se slečna Akkermanová vrátí do předsíně, předstírám, že porovnávám ty dvoje šaty, které přinesla, ale ve skutečnosti jen sleduju hodiny na zdi. Nemám čas být společenská. Jakmile jí řeknu, aby si vzala ty šedé, pokynu jí, aby si převzala balíčky, jež držím od svého příjezdu v ruce. „Tyhle jsou vaše. Chcete se ujistit, že je to všechno v pořádku?“

„Určitě jim nic není. Zůstaneš na kávu?“

Neztrácím čas otázkou, jestli je pravá. Pravou kávu by měla, jenom kdybych ji přinesla já, a já nic takového nepřinesla, takže když říká, že má kávu, myslí tím, že má namleté kaštiny nebo větvičky. Náhražkovou kávu.

Druhý důvod, proč nezůstanu, je stejný jako ten, proč nepřijmu její neustále opakovanou nabídku, abych jí říkala Irene. Protože nechci, aby si náš vztah spletla s přátelstvím. Protože nechci, aby si myslela, že jestli jednoho dne nebude moct zaplatit, nic se nestane.

„Nemůžu. Mám před obědem ještě jednu zastávku.“

„Vážně? Mohla by ses naobědvat u nás – už jdu vařit – a potom bychom mohli vymyslet, co na dnešní večer vyvést s mými vlasy.“

Se svými zákazníky mám opravdu podivné vztahy. Oni si myslí, že jsme kamarádi. Myslí si, že nás nějak spojuje tajemství toho, že spolu podnikáme něco protizákonného. „Vždycky obědvám doma s rodiči,“ odpovím.

„Samozřejmě, Hanneke.“ Je na rozpacích z toho, jak moc na mě naléhala. „Tak se uvidíme později.“

Jak projíždím na svém kole našimi úzkými, spleťtými uličkami, venku je pod mrakem a šero, amsterdamská zima. Amsterdam vystavěli na kanálech. Holandsko je nízko položená země, leží ještě níž než hladina oceánu, a rolníci, kteří to tu před staletími vysušili, vytvořili složitý systém vodních cest, jen aby zabránili tomu, že by se místní utopili v Severním moři. Jeden můj starý učitel dějepisu k tomu kousku naší minulosti vždycky připojil jedno oblíbené přísloví: „Svět stvořil Bůh, ale Holandsko stvořili Holanďané.“ Říkal to jako něco, na co bychom měli být pyšní, ale pro mě v tom bylo i varování: „Nespoléhejte na to, že vás něco zachrání. Jsme v tom sami.“

Sedmdesát pět kilometrů jižně, na začátku okupace před dvěma a půl lety, bombardovala německá letadla Rotterdam, zabila přitom deset set civilistů a zničila velkou část městské architektury. O dva dny později dorazila do Amsterdamu německá pěchota. Teď sice musíme snášet jejich přítomnost, ale aspoň nám zůstaly naše budovy. Není to nijak zvlášť výhodný obchod. Poslední dobou je všechno jen samý nevhodný obchod, pokud jako já nevíte, jak z celé věci vytěžit alespoň nějaký zisk.

Moje další zákaznice, paní Janssenová, bydlí jen kousek cesty odsud v rozlehlém modrém domě, kde dřív bývala s manželem a třemi syny, dokud se jeden syn nepřestěhoval do Londýna, jeden do Ameriky a jeden, rodinný benjamínek Jan, na nizozemskou první linii, kde padly dva tisíce našich vojáků, když se neúspěšně snažily ubránit naše hranice, jelikož celá země marně bojovala pouhých pár dnů. Teď už o Janovi moc nemluvíme.

Já však přemýšlím nad tím, jestli byl během invaze někde blízko u Base.

Poslední dobou podobně přemýšlím nad vším, jak se snažím popojovat si střípky posledních minut chlapce, kterého jsem milovala. Byl s Basem, nebo Bas zemřel sám?

Manžel paní Janssenové zmizel minulý měsíc těsně předtím, než se stala jednou z mých zákaznic, a já jsem se jí na něj nikdy neptala. Mohl ilegálně spolupracovat s odbojem, nebo se prostě ocitl ve špatnou dobu na špatném místě, nebo třeba ani není mrtvý a místo toho popíjí v Anglii čaj se svým nejstarším synem, každopádně mi do toho nic není. Paní Janssenové jsem zatím doručila jen pár věcí. Trochu jsem znala

jejího syna Jana. Jeho narození všechny překvapilo – dvě desetiletí po jeho bratrech, když už Janssenovi byli oba šediví a sešlí. Jan byl hodný kluk.

Tady a teď se rozhodnu, že Jan by klidně mohl být někde u Base, když naši zemi napadli Němci. Tady a teď věřím tomu, že Bas nezemřel sám. To je optimističtější myšlenka, než jaké většinou sama sobě povoluju.

Paní Janssenová na mě čeká ve dveřích, což mě trochu dopaluje, protože kdybyste byli německý voják s úkolem odhalovat podezřelé věci, co byste si mysleli o staré ženské čekající na cizí holku na kole?

„Dobré dopoledne, paní Janssenová. Nemusela jste na mě čekat venku. Jak se vám daří?“

„Mám se dobře!“ zakřičí, jako by četla repliky v divadelní hře, a nervózně se popotáhne za bílé lokny, které jí unikly z drdolu. Její vlasy jsou vždycky v drdolu a brýle jí vždycky sklouzávají po nose. A její oblečení mi vždycky připomíná závěs nebo pohovku. „Nepůjdeš dál?“

„Nesehnala jsem tolik párků, kolik jste chtěla, ale trochu jich mám,“ povím jí, jakmile zaparkuju kolo a dveře se za námi zaklapnou. Pohybuje se pomalu. Chodí o holi a už jen zřídka vychází z domu. Řekla mi, že tu hůl má od té doby, co zemřel Jan. Nevím, jestli je s ní něco fyzicky v nepořádku, nebo jestli ji prostě zlomil a ochromil žal.

Uvnitř vypadá její obývací pokoj mnohem prostorněji než obvykle a mně chvíli trvá, než přijdu na to, proč. Mezi kredencí s porcelánem a křeslem vždycky býval opklapbed, malá postel, která vypadá jako knihovna, ale když máte návštěvu, můžete ji rozložit. Předpokládala

jsem, že ji vyrobil pan Janssen, stejně jako všechno v jejich domě. S mámou jsme chodily kolem jejich obchodu s nábytkem, abychom se mohly kochat zbožím ve výlohách, ale nic z toho jsme si nikdy nemohly dovolit. Nenapadá mě, kam se opklapbed mohl podít. Kdyby ho paní Janssenová prodala těsně po zmizení svého manžela, musela by už tenkrát mít problémy vyjít s penězi, s čímž si nebudu dělat starosti, dokud to nebude znamenat, že nemůže zaplatit mně.

„Kávu, Hanneke?“ Paní Janssenová přede mnou odchází do kuchyně, tak jdu za ní. Mám v úmyslu její nabídku kávy odmítnout, ale ona už nachystala dva šálky ze svého svátečního porcelánu, modrobílého, v tom známém stylu z města Delft. Stůl je z masivního javorového dřeva.

„Mám tu ty párky, jestli chcete –“

„Později,“ přeruší mě. „Později. Nejdřív si dáme kávu a sirupové vafle a popovídáme si.“

Vedle ní stojí zaprášená plechovka vonící zeminou. Opravdová zrnková káva. Přemýšlím, jak dlouho si ji asi šetřila. A ty vafle. Lidé neplýtvají svoje pekárenské příděly na nóbl pečivo. Šetří si je na chleba. Na druhou stranu, nepoužívají je ani ke krmení holek, které jim doručují zboží z černého trhu, a přesto mi tu paní Janssenová nalévá kávu do porcelánového šálku a na něj pokládá vafli, aby změkla v té páře a po stranách jí prosákl cukernatý sirup.

„Posaď se, Hanneke.“

„Nemám hlad,“ řeknu, i když mě zrovna v tu chvíli žaludek zradí zakručáním.

Mám hlad, ale na těch sirupových vaflich a tom, jak moc paní

Janssenová chce, abych se u ní posadila, a vůbec na celé té situaci mě něco znepokojuje. Zavolala snad Zelenou policii a slíbila, že jim dodá někoho z černého trhu? Ženská, která je dost zoufalá na to, aby prodala manželův opklapbed, by něco takového udělat mohla.

„Jen na minutku?“

„Omlouvám se, ale mám dneska na práci milion dalších věcí.“

Zadívá se na svůj nádherně prostřený stůl. „Můj nejmladší. Jan. Tyhle měl nejradši. Mívala jsem je pro něj nachystané, když se vrátil ze školy. Byli jste kamarádi?“ Nadějně se na mě usměje.

Povzdychnu si. Není nebezpečná. Jenom osamělá. Stýská se jí po synovi a chce jednu z jeho bývalých spolužaček nakrmit jeho oblíbenou svačinkou. Jdu tím proti všem svým pravidlům a to zoufalé doprošování v jejím hlase mi je nepříjemné. Ale venku je zima a ta káva je pravá a navzdory tomu, co jsem zrovna paní Janssenové řekla o svých milionech úkolů, mám ve skutečnosti ještě hodinu, než mě rodiče budou očekávat na oběd. Tak položím balíček s párky na stůl, uhladím si vlasy a snažím si vzpomenout, jak být zdvořilým hostem na společenské návštěvě. Kdysi jsem věděla, jak se to dělá. Basova matka mi nalévala horkou čokoládu u sebe v kuchyni, když jsme se s Basem učili, a potom si vymýšlela záminky, proč se tam vracet, aby se přesvědčila, že se tam nelíbáme.

„Sirupové vafle už jsem neměla pěkně dlouho,“ řeknu nakonec ve snaze provětrat svoje zarezlé konverzační schopnosti. „Já mám nejradši psaníčka.“

„S mandlovou náplní?“

„M-hm.“

Káva paní Janssenové je vařící a silná, konejšivá a uklidňující. Spálí mi patro, tak piju dál a ani mi nedochází, kolik už jsem měla, dokud není šálek zpátky na svém podšálku a napůl prázdný. Paní Janssenová ho okamžitě dolije až po okraj.

„Ta káva je moc dobrá,“ řeknu.

„Potřebuju tvoji pomoc.“

Aha.

Tím se smysl té kávy vyjasňuje. Dala mi dárek. Teď chce proti-slужbu. Škoda, že jí nedošlo, že mě si předem rozmazlit nepotřebuje. Pracuju za peníze, ne za laskavosti.

„Potřebuju, abys mi pomohla něco najít,“ oznámí mi.

„Co potřebujete? Víc masa? Petrolej?“

„Potřebuju, abys mi pomohla najít jednu osobu.“

Šálek se mi zarazí na půli cesty k ústům a na vteřinu si nemůžu vzpomenout, jestli jsem ho zvedala, nebo pokládala.

„Potřebuju, abys mi pomohla najít jednu osobu,“ zopakuje, protože jsem pořád nijak nezareagovala.

„Nechápu.“

„Někoho, kdo je pro mě důležitý.“ Zadívá se mi přes rameno a já sleduju její pohled na místo, kde se její oči vpily do portrétu rodiny, visícího vedle dveří do spíže.

„Paní Janssenová.“ Snažím se vymyslet tu správnou a zdvořilou odpověď. *Váš manžel je po smrti, to bych jí měla říct. Váš syn je po smrti. Vaši ostatní synové se nevrátí. Duchy najít nedokážu. Na výměnu mrtvého dítěte žádné kupony nemám.*

„Paní Janssenová, já lidi nehledám. Sháním věci. Jídlo. Šaty.“

„Potřebuju, abys našla –“

„Osobu. To už jste říkala. Ale jestli chcete najít nějakou osobu, měla byste zavolat policii. To je ten typ hledačů, které potřebujete.“

„Tebe.“ Nakloní se přes stůl. „Ne policii. Potřebuju tebe. Nevím, koho jiného požádat.“

V dálce se ozve odbíjení hodin na Westerkerku. Je půl dvanácté. Teď bych měla odejít. „Musím jít.“ Odsunu židli od stolu. „Moje matka bude mít hotový oběd. Chcete za ty párky zaplatit hned, nebo vám je má pan Kreuk připsat na účet?“

I ona se postaví, ale místo toho, aby mě doprovodila ke dveřím, mě popadne za ruku. „Jen se podívej, Hanneke. Prosím. Podívej se, než půjdeš.“

Protože ani já nejsem tak zatvrzelá, abych se vytrhla ze sevření staré paní, jdu s ní ke spíži a poslušně se zastavím, abych se podívala na obrázky jejích synů na zdi. Stojí v řadě všichni tři vedle sebe, všichni se stejnými velkýma ušima a vystouplými ohryzky. Ale paní Janssenová se nezastaví před fotografií. Místo toho otevře dveře do spíže. „Tudy.“ Pokyne mi, abych ji následovala.

Verdorie. Zatraceně, je větší šílenec, než jsem si myslela. Jdeme se společně posadit do tmy mezi nakládané okurky a navazovat spojení s jejím mrtvým synem. Nejspíš si tu uchovává jeho oblečení zabalené v naftalínových kuličkách.

Uvnitř to vypadá jako v jakékoli jiné spíži: nízká místnost se stěnou plnou koření a konzerv a sklenic s jídlem, ne tak plná, jak by byla před válkou.

„Omlouvám se, paní Janssenová, ale já nevím –“

„Počkej.“ Sáhne na okraj police s kořením a vyhákně malou západku, kterou jsem předtím neviděla.

„Co to děláte?“

„Jen chvíli.“ Dělá něco s tou západkou. Najednou se celý regál vyklopí a odhalí za spíží tmavý prostor, dlouhý, úzký, dost velký na to, aby se tam dalo vejít, ale moc tmavý na to, aby tam bylo pořádně vidět.

„Co je to?“ zašeptám.

„Hendrik to pro mě postavil,“ řekne. „Když byly děti malé. Ten kumbál nebyl tak, jak byl, moc k užitku – byl moc hluboký a se svažujícím se stropem – tak jsem ho požádala, aby tu část uzavřel jako spíž a zbytek bude jenom sklad.“

Moje oči uvyknou přítí. Stojíme v prostoru pod schody. Strop se svažuje, až pak úplně vzadu je jen pár stop od země. V přední části je v úrovni očí police, na které leží napůl vyhořelá svíčka, kartáč na vlasy a filmový časopis, jehož název znám. Většinu toho miniaturního pokoje zabírá chybějící opklapbed paní Janssenové, rozložený, jako by čekal na hosta. Na něm leží prošívaná deka s hvězdovým vzorem a polštář. Nejsou tu okna. Když se tajně dveře zavřou, prosvítá pod nimi jen uzoučký proužek světla.

„Chápeš?“ Znovu mě vezme za ruku. „Proto nemůžu zavolat policii. Policie nemůže najít někoho, kdo nemá existovat.“

„Ta ztracená osoba.“

„Ta ztracená dívka je židovka,“ řekne paní Janssenová. „Potřebuju, abys ji našla, než to udělají nacisti.“

Dva

Paní Janssenová pořád čeká, až nějak odpovím, zatímco stále postáváme v tom temném prostoru se zatuchlým vzduchem, který je slabě cítit po starých bramborách.

„Hanneke?“

„Vy jste někoho ukrývala?“ Sotva ze sebe ta slova dostanu a ona už upevňuje tajný regál zpátky na místo, zavírá dveře do spíže a vede mě ke stolu. Nevím, jestli jsem víc v šoku, nebo vyděšená. Vím, že se to stává, že někteří z těch zmizelých židů končí ukrytí ve sklepech jiných lidí, a ne v pracovních táborech. Ale je příliš nebezpečné to říct nahlas.

Paní Janssenová přikývne v odpověď. „Ano.“

„Tady? Vy jste někoho skrývala *tady*? Jak dlouho?“

„Kde mám začít?“ Zvedne ubrousek a začne si ho omotávat kolem prstů.

Nechci, aby s tím vůbec začínala. Před deseti minutami jsem si dělala starosti, jestli mě paní Janssenová nechce nechat zatknout. Tres-

tem za ukrývání lidí je vězení, chladná, vlhká cela v Scheveningenu, kam prý lidé mizí na celé měsíce bez jakéhokoli soudního procesu. Trestem za to, že se sami nelegálně ukrýváte – jako onderduiker – je okamžitá deportace.

„To je jedno,“ řeknu rychle. „To je jedno. Nepotřebuju nic slyšet. Prostě půjdu.“

„Proč se znovu neposadíš?“ prosí. „Čekala jsem na tebe celé dopoledne.“ Zdvihne konvičku s kávou. „Ještě? Můžeš si dát, kolik chceš. Jenom si sedni. Jestli mi nepomůžeš ty, budu si muset sehnat někoho jiného.“

Rozpolceně postávám uprostřed kuchyně. Nechci ten její kávový úplatek. Ale jsem jako přikovaná na místě. Neměla bych odcházet, ne aniž bych se o tom příběhu dozvěděla víc. Jenže jestli se paní Janssenová pokusí najít někoho jiného, mohla by se tím vystavit nebezpečí a mě taky.

„Řekněte mi, co se stalo,“ vybídnu ji nakonec.

„Obchodní partner mého muže,“ začne paní Janssenová a slova se z ní doslova valí jako o překot. „Obchodní partner mého muže byl dobrý člověk. Pan Roodveldt. David. Pracoval s Hendrikem už deset let. Měl manželku, Rose, a ta byla tak ostýchavá – trochu šišlala a styděla se za to – ale uměla plést ty nejkrásnější věci. Měli dvě dcery. Leu, které zrovna bylo dvanáct a byla rodinný mazlíček. A starší dceru. Patnáctiletou, nezávislou, pořád někde s kamarády. Mirjam.“ Na tom posledním jméně jí přeskočí hlas, a tak polkne, než pokračuje.

„Roodveldtovi byli židé. Nepříliš praktikující a ze začátku to vypadalo, že by jim to mohlo pomoci. Samozřejmě to pak nehrálo žádnou

roli. David Hendrikovi řekl, že budou v pořádku. Znali nějakou ženu na venkově, která si je měla vzít k sobě. Z toho ale sešlo, když ta žena nakonec dostala moc velký strach, a v červenci po té velké razii, když zatkli všechny ty židy, přišel David k Hendrikovi a řekl, že bude s rodinou potřebovat pomoci se sháněním úkrytu.“

„A Hendrik je přivedl sem?“ zeptám se.

„Ne. Nechtěl mě ohrozit. Ukryl je v obchodu s nábytkem. Postavil Roodveldtovým tajnou místnost za falešnou zdí v tesařské dílně. Já jsem o tom nevěděla.“

„Vy jste to *nevěděla*?“ Nedokážu si představit, že by moji rodiče před sebou navzájem dokázali udržet takové tajemství.

„Věděla jsem, že Hendrik tráví víc času v dílně. Myslela jsem si, že prostě jenom pracuje déle, protože už tam neměl Davida, aby mu pomáhal. Myslela jsem, že Roodveldtovi odjeli do toho úkrytu na venkově. Nevěděla jsem, že se všichni ukrývali přímo tam.“

„Kdy vám to řekl?“

„Nikdy mi to neřekl. Minulý měsíc jsem byla sama doma, když jsem uslyšela bušení na dveře. Zoufalé bušení. Už byl zákaz vycházení. Myslela jsem, že si Hendrik zapomněl klíč, ale když jsem otevřela, stála tam dívka, taková bledá dívka v modrém kabátu. Tolik vyrostla. Už pár let jsem ji neviděla a byla bych ji nepoznala, kdyby se mi sama nepředstavila. Řekla mi, že je ukrýval můj manžel, ale teď potřebuje nějaké bezpečné místo. Řekla mi, že všichni ostatní jsou mrtví.“

„Mirjam Roodveldtová.“

Paní Janssenová přikývne. „Celá se *třásla*, byla tak vyděšená. Říkala, že nacisti toho večera přišli do obchodu a namířili si to rovnou do

tesařské dílny. Někdo Hendrika zradil, zaměstnanec nebo zákazník. Hendrik jim nechtěl ukázat, kde ten úkryt je. Předstíral, že nemá tušení, o čem to mluví. Protože nemluvil, ti vojáci mu začali vyhrožovat. A David to uslyšel. A snažil se pomoci. Ale oni měli pistole.“

Rychle se nadechne. „Když ty výstřely odezněly, Hendrik byl mrtvý a David a Rose a Lea také. Jen Mirjam se podařilo utéct.“

Musel to být absolutní chaos. Slyšela jsem o lidech, které zavřeli do vězení, odvezli a už nikdy nevrátili. Ale že by chladnokrevně zastřelili čtyři lidi včetně ženy a dítěte?

„Jak Mirjam utekla?“ zeptám se. „Zastřelili všechny ostatní. Jak by se jedné holce mohlo podařit utéct před nacisty s pistolemi?“

„Koupelna. Obchod má v přední části koupelnu. Roodveldtovi ji mohli používat, jakmile byla prodejna zavřená. Mirjam se tam zrovna připravovala na spaní, když ti vojáci přišli, a když uslyšela výstřely, vyběhla předními dveřmi a utekla na nejbližší bezpečné místo, které ji napadlo. Můj dům. To bylo před třemi týdny. Ukrývala jsem ji do včerejšího večera.“

„Co se stalo včera večer?“

Paní Janssenová si sáhne do kapsy svetru a vytáhne složený útržek papíru. „Všechno jsem si to zapsala, abych pro tebe měla všechny ty časy přesně.“

Přejede první řádku ukazovákem. „Byla tu včera v poledne, protože jsem za ní šla s chlebem a výtiskem *Het Parool*. Ráda si četla novinky z odboje, znovu a znovu, ukládala si do paměti i inzeráty ze sekce osobních vzkazů a zpráv.“

„Jste si jistá, že to bylo v poledne?“

„Zrovna jsem uslyšela zvony z Westerkerku a lidé venku chodili na oběd.“ Znovu se podívá na papír, aby našla, kde skončila. „Byla tu ve čtvrt na pět, protože jsem jí šla varovat, že se mi tu s něčím zastaví Christoffel, můj poslíček, tak bude muset být tiše. Byla tu v půl šesté, protože jsem se jí ptala, jestli nechce něco k večeři. Řekla mi, že ji bolí hlava a půjde si lehnout. Hned potom mě moje sousedka paní Veenstrová požádala, abych zašla k ní. Její syn Koos ještě nebyl doma a ona se o něj bála. Když jsem s ní seděla asi hodinu, Koos dorazil. Píchl gumu u kola. Dvacet pět kilometrů ho tlačil. Šla jsem domů a zavolala na Mirjam, abych se jí zeptala, jestli už se jí udělalo lépe. Neodpověděla. Předpokládala jsem, že usnula. O něco později jsem otevřela dveře, abych se podívala, jestli něco nepotřebuje.“

„Byla pryč?“

„Zmizela. Její postel byla prázdná. Její kabát byl pryč. Její boty byly pryč. Byla pryč.“

„Kolik bylo hodin?“

„Kolem desáté. Po začátku zákazu vycházení. Někdy mezi půl šestou, když říkala, že si jde lehnout, a desátou Mirjam zmizela bez vysvětlení.“

Vyprávění skončilo, tak papírek znovu poskládá a začne si ho strkat zpátky do kapsy, ale potom ho místo toho podá mně. Vedle hořáků na sporáku paní Janssenové leží sirky. Teď si jednu vezmu, škrtnu jí o stranu krabičky a nechám tužkou zaznamenané slídění paní Janssenové shořet.

„Co to děláš?“ zeptá se.

„Co děláte vy, nechávat si psané záznamy o dívce, kterou jste nelegálně ukrývala?“

Promne si čelo. „Na to jsem nepomyslela. Takle pravidla vůbec neznám. Proto potřebuju tvou pomoc, Hanneke.“

V pozadí znovu odbíjí Westerkerk. Uplynula další čtvrt hodina. Předtím jsem čas používala jako záminku k odchodu, ale teď už se doopravdy začíná připozdívat. Zkřížím si paže na hrudi. „Hodinu jste byla u sousedky. Nemohla Mirjam odejít tehdy?“

„Paní Veenstrová bydlí přímo přes ulici. Seděly jsme na jejích schodech čelem k mému domu. Včera nebylo příliš chladno. Mirjam nemohla odejít předními dveřmi, aniž bych si jí všimla.“

„Máte zadní dveře?“ Neměla bych v ní vzbuzovat marné naděje tím, že jí kladu takové otázky, když nemám v úmyslu jí pomáhat. Situace, kterou popsala, je podivná a neuvěřitelná, a já se nemůžu zbavit pocitu, že mi to špatně vysvětluje.

„Zadní dveře se nedají pořádně zavřít – už je to tak roky. Dřív jsem se kvůli tomu na Hendrika zlobila. Jen to pomýšlení, že si nábytkář neudělá čas opravit si vlastní dveře. Nakonec jsem toho loni měla dost a sama jsem tam přidělala malou závoru. Když jsem si všimla, že je Mirjam pryč, zkontrolovala jsem ji. Byla pořád zavřená. Nemohla odejít zadem a zavřít za sebou závoru, která je zevnitř na dveřích.“

„Nějaké okno?“ I když to říkám, sama slyším, jak nepravděpodobně to zní. Takle čtvrt je bohatá, na takovém místě by si někdo něčeho tak neobvyklého jako holek vylézajících ven okny všiml.

„Žádné okno. Copak to nechápeš? Neměla kudy odejít. A žádný důvod. Tohle pro ni bylo to poslední bezpečné místo. Ale objevit ji taky nemohli. Kdyby sem pro ni přišli Němci, odvedli by si i mě.“

Muselo existovat nějaké racionální vysvětlení. Paní Janssenová se

musela jen na pár minut otočit ode dveří, když byla u paní Veenstrové, a tak neviděla, jak to děvče odchází. Nebo třeba měla ty časy napsané špatně a ona zmizela, když si paní Janssenová dopřávala odpolední spánek.

Na vysvětlení stejně nezáleží. Nemůžu jí pomoci, bez ohledu na to, jak je její příběh smutný. Je to příliš nebezpečné. Přežití na prvním místě. To je moje válečné motto. Po Basovi to může klidně být i moje životní motto. Přežití na prvním místě, nic než přežití. Dřív jsem bývala lehkomyslná a podívejte, kam mě to dostalo. Teď převážím zboží z černého trhu, ale jenom proto, že to živí mě a moji rodinu. Flirtuju s německými vojáky, ale jenom proto, že se tím chráním. Hledání nějaké zmizelé holky mi nezajistí vůbec nic.

Za dveřmi kuchyně uslyším zaskřípání vchodových dveří a hlas mladého muže, jak volá: „Hallo?“ Z trochu větší dálky štěkot psa. Kdo je tam? Gestapo? NSB? Gestapo nenávidíme a Zelenou policii jakby smet, ale Nationaal-Socialistische Beweging nenávidíme ze všeho nejvíc. To jsou holandsští nacisti, kteří zradili svoje vlastní lidi.

Paní Janssenová vytřeští oči, ale pak ten hlas pozná. „Jsem v kuchyni, Christoffele,“ zavolá. „Zapomněla jsem, že se měl dneska vrátit,“ zašeptá mi.

„Napijte se. Chovejte se normálně.“

Poslíček Christoffel má kudrnaté blond vlasy a velké modré oči a choulostivou pokožku někoho, kdo se ještě moc dlouho neholí.

„Paní Janssenová?“ Neohrabaně tam postává s čapkou v rukou a celý nesvůj z toho, že nás vyrušil. „Přišel jsem pro ten opklapbed. Říkala jste, že už je čas?“

„Ano, samozřejmě.“ Začne se zvedat, ale Christoffel na ni mávne, aby zůstala sedět.

„Stačím na to sám. Mám tu kárku a venku na mě čeká kamarád, který mi pomůže.“ Kývne k oknu, kde z ulice zamává vysoký statný chlapec.

Když odejde pro kárku a kamaráda, paní Janssenová si všimne mého znepokojeného výrazu a uklidní mě. „Ne *tu* postel. Ne Mirjaminu. Bere si tu z Hendrikovy kanceláře. Už do té místnosti skoro nechodím. Požádala jsem Christoffela, aby mi pro ni našel kupce, a ty peníze jsem chtěla použít na podporu Mirjam.“

„A teď?“

„Teď je použiju na to, abych si zaplatila tvou pomoc.“ Vrtím hlavou na protest, ale ona mě přeruší. „Musíš ji najít, Hanneke. Mí starší synové – ty už možná nikdy neuvidím. Můj nejmladší je po smrti, můj manžel zemřel, když se snažil ochránit Mirjaminu rodinu, a její rodina zemřela, když se snažila ochránit jeho. Teď už nemám nikoho a ona také ne. Mirjam a já si musíme být rodinou navzájem. Nenech mě ji ztratit. Prosím.“

Před nutností odpovědět mě zachrání vrzající kola Christoffelovy kárky, na niž s tím kamarádem přivázali druhý opklapbed paní Janssenové. Je ozdobnější než ten ve spíži, dřevo je vyhlazené a nalakované a pořád trochu voní citronovým olejem na nábytek. „Paní Janssenová? Už pojedou,“ řekne.

„Počkej,“ zastavím ho. „Paní Janssenová, možná tu postel nemusíte prodat hned. Dejte si ještě den na rozmyšlenou.“ Tak jí svým způsobem říkám, že nebudu moct její nabídku přijmout.

„Ne. Prodávám ji teď,“ prohlásí rozhodně. „Musím. Christoffele, kolik ti jsem dlužná za to, že ses musel obtěžovat ji vyzvednout?“

„Nic, paní Janssenová. Dělán to rád.“

„Trvám na tom.“ Sáhne si pro kabelku na stole a začne odpočítávat peníze z malé peněženky na drobné. „Ach, božítku. Myslela jsem, že mám –“

„To nemusíte.“ Christoffel je neústupný. Už je znovu rudý až za ušima a sklíčeným pohledem mě žádá o pomoc.

„Paní Janssenová,“ oslovím ji tiše. „Christoffel má i jiné rozvozy. Proč ho nenecháme jít?“

Přestane prohrabávat kabelku a rozpačitě ji zavře. Jakmile Christoffel odejde, klesne zpátky na židli. Vypadá unaveně a staře. „Pomůžeš mi?“ zeptá se.

Dopiju zbytek svojí studené kávy. Jaký výsledek si myslí, že moje pátrání může přinést? Nevěděla bych, kde začít. I kdyby se Mirjam podařilo uniknout, jak daleko by se patnáctiletá holka se žlutým *Jodensterem* na oblečení asi dostala? Nemusím si brát od paní Janssenové peníze na to, abych věděla, jak někdo jako Mirjam dopadne, pokud už tak nedopadla: chytí ji a přemístí do pracovního tábora v Německu nebo Polsku, takového, z jakého se zatím ještě nikdo nevrátil. Ale jak se odsud vůbec dostala?

Musí to mít racionální vysvětlení, přesvědčuju znovu sama sebe. Lidé se přece neumí jen tak rozplynout ve vzduchu.

Ale to je vlastně lež. Během okupace se lidi jen tak rozplývají ve vzduchu každou chvíli. Stovky lidí, kteří mizí přímo ze svých domovů.

Jak může čekat, že vypátrám jen tu jednu holku?

Tři

Když dojedu domů, jsou máminy rty stažené do tenké nesmlouvavé linky. „Jdeš pozdě.“ Konfrontuje mě ve dveřích. Musela mě vyhlížet oknem.

„Je dvanáct patnáct.“

„Je dvanáct devatenáct.“

„Čtyři minuty, mami?“

Náš byt je cítit smaženými pastináky a párky, které jsem včera přinesla domů. Je to tu malé: jen předsíň, kuchyň, koupelna a dvě malinké ložnice, to všechno v druhém patře pětipatrové budovy. Útulné.

Táta si v křesle čte knihu a používá přitom držák, který si sám vyrobil, aby kniha ležela otevřená, a stránky otáčí svou zdravou levou rukou. Ochablou pravou paží má položenou v klíně.

„Hannie,“ řekne mi mojí dětskou přezdívkou a já se k němu nakloním a dám mu pusy.

K jeho zranění došlo, než jsem se narodila, ve Velké válce. Bydlel na flanderské straně Dodendraadu – elektrického plotu, který postavili, aby oddělili okupovanou Belgii od Holandska. Moje máma bydlela na holandské straně. Chtěl ten plot přeskočit, aby na ni udělal dojem. Už se mu to předtím jednou povedlo. Té části příběhu jsem nevěřila, když mi ji říkal poprvé, ale pak mi ukázal jednu knihu: lidem se dařilo Drát smrti překonávat spoustou vynalézavě idiotských způsobů, pomocí vysokých žebříků, nebo si vycpali oblečení porcelánem, aby se odizolovali od šoku. Když se tentokrát pokusil ho přeskočit, jeho bota se dotkla drátu a on se zřítíl k zemi. A tak můj otec emigroval do Holandska.

Pravou polovinu těla, pravou nohu a část obličeje má od té doby ochrnutou, takže je celý pokroucený a mluví pomalu. Když jsem byla malá, bylo mi z toho trapně, ale teď už si to skoro neuvědomuju.

Táta si mě něžně přitáhne blíž a zašeptá mi do ucha: „Tvoje matka je rozrušená, protože sem přišli hledat pana Biermana. Buď na ni hodná.“

Pan Bierman provozuje zelinářství přes ulici. Židé už nesmí podnikat celé měsíce, ale jeho žena je křesťanka a on převedl licenci na její jméno. Nemají děti, jen koketního bílého kocoura jménem Sníh.

„Kdo sem přišel?“ ptám se. „Ta špína z NSB?“

Papá si přiloží jeden prst ke rtům a ukáže na strop. „Pssst.“ Náš soused seshora je členem NSB. Jeho manželka mi dřív zaplétala vlasy a na Sinterklaase mi pekla kořeněné sušenky. Máma za mnou zařinčí podnosem s obědem, když jídlo vykládá na náš malý stůl, a tak políbím tátu na druhou tvář a jdu si sednout na svoje místo.

„Proč jsi přišla pozdě, Hannie?“ zeptá se máma.

„Abych tě naučila, že nemáš panikařit, když přijdu jen o čtyři minuty později než obvykle.“

„Ale ty nikdy nechodíš pozdě.“

Také po mně nikdo nikdy nechce, abych pátrala po zmizelých holkách, pomyslím si. Proti své vůli si znovu představím paní Janssenovou, jak smutně postává před prázdnou spíží.

Máma mi naloží naběračku pastináků. Jíme líp než spousta lidí. Kdyby táta s mámou někdy vycházeli z domu, nejspíš by začali přemýšlet nad tím, co to vlastně dělám, že domů nosím tolik jídla.

„Nic to nebylo.“ Ústa mi zahřeje papriková klobása. „Zastavil mě německý policajt.“ To je pravda, samozřejmě. Jenom už nezmíním, že se to stalo ještě ráno, než jsem se dozvěděla o Mirjam.

„Doufám, žes ho neprovokovala,“ prohlásí máma ostře. Nejsem v rodině jediná, koho válka změnila. Dřív dávala máma v našem bytě hodiny hudby a z oken vyhrával Chopin. Teď už na klasickou hudbu nikdo nemá peníze, ani na překlady, které dělával táta.

„Mluvil holandsky,“ řeknu, abych nějak zareagovala, ale nemusela na její otázku odpovídat. „Hovořil plyně.“

Táta si odfrkne. „Vykrmili jsme ho po poslední válce, aby se mohl vrátit a vyhladovět nás při téhle.“ Německo bylo po Velké válce tak chudé, že spousta rodin posílala svoje děti do Holandska, aby zesílily na holandském sýru a mléce. Bez nás by umřeli. Teď někteří z těch chlapců vyrostli a vrátili se.

„Kdy se musíš vrátit do práce?“ zeptá se mě matka.

„Mám ještě dvacet minut.“

Oficiálně pracuju jako recepční v pohřební službě. Nebylo to moje vysněné zaměstnání, ale neměla jsem moc možností. Nikdo nechťel najmout mladou holku bez zkušeností, která neumí ani psát na stroji. Nenajal by mě ani pan Kreuk, ale nedala jsem mu na výběr. Než jsem uviděla tu ceduli HLEDÁME VÝPOMOC u něj ve výloze, už mě vyhodili v sedmi dalších obchodech a já jsem odmítala odejít, dokud mi nedá práci.

Pan Kreuk je dobrý člověk. Platí mi poctivě. Dal mi ještě další, tajnou práci, jež vynáší ještě víc.

V Holandsku a nejspíš i všude jinde po Evropě Němci vydávají měsíční přidělové lístky s kupony na jídlo, oblečení nebo petrolej. V novinách se dočtete, že si můžete koupit: pět set gramů cukru, dva litry mléka, dva kilogramy brambor. Tam do hry vstupuje pan Kreuk. Pan Kreuk využívá přidělové lístky mrtvých lidí, aby si nashromáždil zásoby, a potom je prodá za vyšší cenu. Alespoň tak si myslím, že to funguje. Já se na nic nevyptávám. Jistě vím jen to, že před několika měsíci za mnou pan Kreuk přišel s balíčkem kuponů a zeptal se mě, jestli bych nešla na nákup.

Poprvé mi to opravdu nahánělo strach, ale ještě víc jsem se bála toho, že bych přišla o práci, a zanedlouho jsem v tom začala být dobrá, a za ještě delší dobu jsem si dokonce začala připadat ušlechtilé. Protože přidělový systém nás přinutili používat nacisti, a když ho obcházím, obcházím i je. Kvalitní šunka: jediná pomsta, jaké se mi kdy dostane vůči lidem, kteří zabili Base, ale zakládám si i na tak malém uspokojení.

To, co děláme, je technicky protizákonné. Říkalo by se tomu šmelina. Ale pan Kreuk není bohatý a já už vůbec ne. Takže se mi spíš zdá,

že to, co děláme, je, že se snažíme přeorganizovat systém, který začal dávat smysl v zemi, jež smysl dávat přestala.

„Hannie.“ Máma se zjevně už chvíli snažila upoutat mou pozornost. „Ptala jsem se, cos řekla tomu policistovi.“

To ji to pořád ještě drží? Kdyby jen měla ponětí, kolik vojáků potkávám každý týden. „Řekla jsem mu, ať vypadne z naší země a už se nevrací. Navrhla jsem mu, ať si užije s cibulkami tulipánů.“

Zděšeně si zakryla ústa. „Hannie!“

Povzdechnu si. „To, co dělám vždycky, mami. Odjela jsem, co nejrychleji.“

Ale máma už mě neposlouchá. „Johane.“ Její hlas přejde v šepot a ona popadne otce za zdravou ruku. „Johane, jsou zpátky. Poslouchej.“

Slyším to i já. Přes ulici se ozývají výkřiky a já běžím k oknu, abych mohla vykuknout zpoza závěsu. „Hannie,“ varuje mě matka, ale když se okamžitě nevrátím, vzdá to. Na Biermanovy dveře buší tři důstojníci NSB ve svých uniformách černých jako broučí krovky a nařizují panu Biermanovi, aby vyšel ven.

Otevře jeho žena a ruce se jí třesou tak, že je to vidět i z dálky.

„Váš manžel se měl před týdnem dostavit k deportaci,“ prohlásí důstojník, který vypadá nejstarší. Naše ulice je úzká a on není zrovna potichu. Slyším skoro všechno, co říká.

„On tu není,“ odpoví paní Biermanová. „Nevím, kde je. Neviděla jsem ho už celé dny.“

„Paní Biermanová.“

„Přísahám. Neviděla jsem ho. Vrátila jsem se z nákupu a on byl pryč. Sama jsem prohledala celý dům.“

„Ustupte,“ nařídí jí důstojník, a když ho neposlechne, odstrčí ji z cesty. Máma se přišla postavit vedle mě. Tiskne mi předloktí tak pevně, že její nehty cítím i přes svetr. *Prosím, ať je pan Bierman skutečně pryč, myslím si. Prosím, ať opravdu utekl, když byla paní Biermanová na nákupu.*

Máma pohybuje rty, asi se modlí, i když to už neděláme. Vojáci se znovu objeví ve dveřích, tentokrát vlečou dalšího muže. Je to pan Bierman, krvácí z nosu a pravé oko má natržené a oteké.

„Dobrá zpráva, paní Biermanová,“ řekne voják. „Nakonec jsme vašeho muže našli.“

„Lotte!“ volá pan Bierman, když ho vlečou k čekajícímu nákladáku.

„Pieter,“ křikne ona.

„Měl bych vás vzít taky, abyste mu dělala společnost,“ navrhnou vojáci. „Ale cítil bych se špatně, kdybych měl dobrou křesťanku trestat za to, že je moc hloupá, než aby věděla, kde má manžela.“ Je ke mně z větší části zády, proto mu nevidím do tváře, ale v jeho hlase je slyšet posměch.

„Lotte, to je v pořádku,“ zavolá pan Bierman z nákladáku. „Brzy budu doma.“

Ona se nerozpláče. Nedělá nic, jen se dívá a kroutí hlavou ze strany na stranu, jako by říkala: *Ne. Ne, nebudeš brzo doma.*

Nákladák odjede a paní Biermanová pořád stojí ve dveřích. Tím, že ji pozoruju, jí narušuju soukromí, ale nedokážu odvrátit oči. Paní Biermanová mi taky dávala dárky v den Sinterklaase. A kdykoli jsem přišla do jejich obchodu, nechala mě ochutnat jahody, i když jsme zrovna žádné nekupovali.

Máma mě za svetr odtáhne od okna zpátky ke stolu. „Dojez to,“ nařídí stroze. „Nic nám do toho není. Nemůžeme nic dělat.“

Setřesu její ruku, odhodlaná se nějak ohradit, připomenout jí Biermanovy a jejich jahody. Ale má pravdu. Nic, co bychom mohli udělat, by nedokázalo napravit to, co se zrovna stalo.

Dojíme skoro mlčky. Máma se párkrát pokusí o konverzaci, ale všechny její snahy se zhrouť. Jídlo nechutná jako jídlo. Když už nemůžu, omluvím se s tím, že ještě musím něco udělat, než se vrátím do práce.

„Neopozdi se. Je to dobrá práce,“ připomene mi máma. Zbožňuje moji práci. Ví, že mám jako jediná u nás doma stabilní výplatu. „Nechceš přece, aby pan Kreuk začal pochybovat o tom, jestli udělal dobře, když tě zaměstnal.“

„O tom on nepochybuje.“

Chci jen na minutu pryč od svých rodičů, pryč od práce – na minutu se zavřít před zbytkem světa. U sebe v ložnici zatáhnu rolety a otevřu spodní zásuvku sekretáře, potom tápu v její zadní části, dokud to nenajdu: vybledlý deníček z mých devátých narozenin. Týden jsem si všechno poctivě zapisovala, popisovala kamarádky, které jsem měla ráda, a učitele, kteří na mě byli zlí. Potom jsem toho na pět let nechala a znovu jsem začala, teprve kdy jsem potkala Base, kdy jsem si z deníku udělala knihu výstřížků.

Tady je školní fotografie, kterou mi dal, a přitom mě jen tak mezi řečí požádal o jednu z mých. Tady je ten vzkaz, který mi založil do jedné učebnice, kde napsal, že se mi ten zelený svetr hodí k očím. Podepsal se jako B a tehdy mi poprvé došlo, že se mi *Bas* líbí víc než *Sebastiaan*.

Přezdívka z prostřední části jména, jak to dělá spousta holandských kluků, místo ze začátku.

Tady je útržek z lístku na první film, který jsme viděli spolu. Pro-sila jsem svou kamarádku Elsbeth, aby šla s námi, kdybych byla z Base moc nervózní. Tahle vzpomínka bolí dvojnásob, protože už nemám ani Elsbeth, ta je totiž pryč zase jiným způsobem.

Tady je útržek z toho druhého lístku.

Tady je kapesníček, kterým jsem si otřela rtěnku ten večer, kdy mě poprvé políbil.

Tady je kapesníček, kterým jsem si utírala slzy té noci, kdy mi řekl, že až mu bude sedmnáct, nastoupí jako dobrovolník do armády. Tady je pramen vlasů, který mi dal den před odjezdem na svojí oslavě na rozloučenou. I já jsem mu něco dala. Byl to medailon s mým obrázkem. To tak jsem uhodla, co dělají Němky. Tehdy jsem byla hloupá.

Rychle ten deníček zaklapnu, zastrčím ho až úplně dozadu do zá-suvky a schovám pod oblečení. Myslím na Base. A aniž bych to měla v úmyslu, už zase myslím i na Mirjam Roodveldtovou. Jsem na sebe kvůli tomu naštvaná, kvůli tomu, že marním čas myšlenkami na tu ztracenou holku ze spíže, o níž vůbec nic nevím, která mě může jen dostat do maléru.

Až na to, že jednu věc o ní vím: ten filmový časopis na polici ve spíži – jsem si skoro úplně jistá, že ta fotografie, na které byl otevřený, byla scéna z *Čaroděje ze země Oz*, filmu o dívce, kterou unese tornádo a probudí se v pohádkové zemi. Tak zoufale jsem ho chtěla vidět, ale když vypukla válka, do Holandska se ještě nedostal. Takže jsem *Čaroděje ze země Oz* nikdy neviděla, ale teď myslím na Judy Garlandovou,

která zpívala u Base v obývacíku, když mi řekl, že mě miluje, a smáli jsme se a smáli a naučili se tu písničku nazpaměť.

Bas by přistoupil na to, že paní Janssenové pomůže. Tím jsem si jistá, bezpochyby. Bas by řekl, že to je naše příležitost udělat něco opravdového a důležitého. Bas by to vykreslil jako nějaké dobrodružství. Bas by řekl: *Ty se samozřejmě taky rozhodneš jí pomoci. Holka, kterou miluju, by bezvýhradně souhlasila se vším, co říkám.* Protože Bas by neměl tušení, jaká jsem teď.

A co bych mu na to řekla? Řekla bych: *Ty chceš, abych souhlasila se vším, co říkáš? Tak to si tedy nějak moc věříš.* Nebo bych řekla: *Naši na mě spoléhají, že nás všechny udržím naživu. Pomáhat paní Janssenové by znamenalo ohrozit celou moji rodinu.* Nebo bych řekla: *Teď je všechno jinak, Basi. Ty tomu nerozumíš.*

Tolik bych toho dala, jen abych mu mohla ještě cokoli říct. Úplně cokoli.

Pátrat po té holce, to už není pro mě. To by vyžadovalo delikátnost. Já jsem praktická. To by vyžadovalo naději. Tu já nemám. Svět se zbláznil. To změnit nedokážu.

Tak proč pořád myslím na Mirjam Roodveldtovou?

Proč vím, že dnes odpoledne, pokud se mi nepovede si to nějak rozmluvit, se k paní Janssenové vrátím?

Čtyři

Věci, které se v mojí zemi v posledních dvou letech změnily: všechno a nic.

Když po obědě nasednu na kolo, Biermanův prodavač prodává zákazníkovi zeleninu, jako by majitele obchodu zrovna nenaložili do nákladáku a neodvezli pryč, jako by se svět paní Biermanové zrovna neobrátil vzhůru nohama.

Když se vrátím do práce, má pro mě pan Kreuk nějakou skutečnou práci, takovou, kterou po mně vyžaduje moje oficiální zaměstnání. Zítra bude pohřeb a já musím napsat oznámení do novin a domluvit se s květinářem. Ale v půl druhé přijde k mému stolu pan Kreuk a ukáže mi můj koncept toho oznámení: napsala jsem tam špatné jméno kostela.

„Je ti dobře?“ Pan Kreuk je baculatý malý mužík s kulatými brýlemi, v nichž připomíná želvu. „Obvykle chyby neděláš.“ Zamrká a zadívá se na svoje boty. Už se známe skoro rok, ale on se pořád chová tak

rozpačitě. Občas si myslím, že se dal na pohřebnictví kvůli tomu, že je pro něj snadnější trávit čas s mrtvými než s živými.

„Omlouvám se. Asi jsem duchem trochu někde jinde.“

Nevyzvídá. „Co kdybych se o ten inzerát a květiny postaral já? Mám pro tebe na dnešní odpoledne pár pochůzek: řezníka a potom paní de Vriesovou.“ Jak vyslovuje její jméno, malinko sebou trhne a mně je jasné, proč mi tu chybu s novinami odpustil. Je to úplatek za to, že paní de Vriesovou vyřídím já.

„Díky,“ řeknu mu a popadnu kabát, než si to stačí rozmyslet. S paní de Vriesovou se vypořádám později. Nejdřív zajedu k paní Janssenové.

Venku se objevilo něco nového: na budovu přes ulici někdo ještě mokrou bílou barvou napsal *At' žije Führer* a já to teď uvidím pokaždé, když půjdu z práce. Udělal to majitel toho obchodu, aby dal najevo svou podporu nacistům? Nebo to tam napsali nacisti jako propagandu? Není snadné to poznat.

Už od začátku okupace se proti ní protestovalo – jednu organizovanou dělnickou stávkou nacisti rychle rozdrtili a v ulicích po ní zůstaly mrtví. Táta si myslí, že bychom měli protestovat víc. Jemu se to snadno říká, když mu jeho nohy brání v tom, aby se čehokoli účastnil. Máma si myslí, že nacisti jsou zrůdy, ale kdyby zůstali v Německu, nijak zvlášť by jí nevadili. Chce jenom, aby odtáhli z její země. Po válce si všichni sednou a budou vzpomínat na to, jak chabře vzdorovali nacistům, ale nikdo si nevzpomene, že jeho největším projevem „vzdoru“ bylo, když si dal do klopy karafiát na počest královské rodiny v exilu. Nebo si možná sednou a budou si povídat německy, protože Němci zvítězí.

Někdo by slavil i to. Lidi, kteří v nacismus věří nebo kteří se rozhodli, že je chytřejší okupanty podporovat. Jako Elsbeth. Elsbeth, která –

Ale to je jedno.

Cestou k paní Janssenové se dvakrát skoro vrátím. Poprvé, když procházím kolem vojáka vyslychajícího na ulici dívku tak v mém věku, a podruhé těsně předtím, než zazvoním u dveří. Když mě paní Janssenová uvidí, obličej se jí roztáhne do úsměvu tak plného úlevy, že se skoro vrátím potřetí, protože si pořád ještě nejsem tak docela jistá, co tu vlastně dělám.

„Rozhodla ses, že mi pomůžeš.“ Otevře dveře dokořán. „Věděla jsem, že to uděláš. Věděla jsem, že jsem se rozhodla správně, když jsem si řekla, že ti budu věřit. Viděla jsem ti to ve tváři. Hendrik vždycky říkal –“

„Neprozdila jste to nikomu jinému, že ne?“ skočím jí do řeči. „Přede mnou nebo po mně.“

„Ne. Ale kdyby ses nevrátila, nevím, co bych si počala. Seděla jsem tu a přemýšlela nad tím.“

„Paní Janssenová. Nechte toho. Až uvnitř.“ Vezmu ji za loket a odvedu ji do obývacího pokoje, kde se posadíme na vybledlou pohovku s květinovým vzorem. „Zaprvé, ještě jsem nepřistoupila na to, že vám pomůžu,“ povím jí, protože chci, aby to bylo jasné. „Jsem tu, abych si o tom s vámi promluvila. Zvážila to. Prozatím budeme jenom mluvit o Mirjam a já si to *promyslím*. Ale nejsem žádný detektiv a nic vám neslibuju.“

Přikývne. „Rozumím.“

„Dobře. Tak co kdybyste mi řekla víc?“

„Cokoli. Co bys chtěla slyšet?“

Co bych chtěla slyšet? Nemám ponětí, na co by se ptala policie. Ale

většinou, když pro někoho sháním na černém trhu konkrétní věci, začnu s fyzickým popisem. Když potřebuji boty, ptám se na velikost, na barvu. „Pokud se vám rozhodnu pomoci, bylo by dobré vědět, jak Mirjam vypadá,“ prohlásím. „Máte nějaké její fotografie?“

„Neměla čas nic přinést. Jen šaty, v kterých přišla.“

„A ty vypadaly jak? Co měla na sobě, když zmizela?“

Paní Janssenová zavře oči a zamyslí se. „Hnědou sukni. Krémovou halenku. A ten kabát. V té nábytkářské dílně tak táhlo, že tam člověk musel mít na sobě kabát úplně pořádku. Měla ho na sobě přes to ostatní oblečení. Byl modrý.“

„Takhle?“ Ukážu na tmavě modrou na delfských šálčích v kredenci paní Janssenové.

„Spíš jako obloha. Za slunečného dne. Se dvěma řadami stříbrných knoflíčků. Když tu byla, půjčila jsem jí i jiné věci, ale když zmizela, chybělo jen její původní oblečení.“

Dál se vyptávám na jakoukoli tělesnou drobnost, která mě napadne, a přitom si v hlavě vytvářím její podobiznu. Vlnité tmavé vlasy spadající na ramena. Úzký nos. Modrošedé oči.

„Sousedé Roodveldtových by mohli mít nějakou fotografii,“ navrhone paní Janssenová. „Když Roodveldtovi zmizeli, možná se pokusili z bytu zachránit nějaké věci.“

„Víte o těch sousedech něco?“

Zakroucí hlavou. To znamená, že za nimi nemůžu jít a začít se vyptávat. Ne, když v bytě Roodveldtových už nejspíš bydlí nějaká rodina z NSB. Amsterdam je přelidněné město, ve kterém se bydlení těžko hledá i za normálních okolností. Když v dnešní době zmizí židovská